

BALKANO-ROMAN'TİKA YA DA DEĞİŞEN KÜLTÜRDE POP-KİMLİĞİN MÜZİKAL TEMSİLİ: TURBO FOLK

Sibel Paşaoğlu
Trakya Üniversitesi
sibelpasaoglu@gmail.com

Tarihten günümüze uzanan süreçte zengin çeşitlilikteki karma demografik yapısı ile dikkat çeken Balkanlar coğrafyası, bu yapıya paralel, birbirinden oldukça farklı geleneksel etno-müzikal ve kültürel dokulara da ev sahipliği yapmıştır. Bölgede özellikle 80'li yıllar sonrası gözlenen başta ekonomik ve politik çözüme ve çöküşlerin doğurduğu sosyo-kültürel çalkantılar, etnik aidiyet ve kültürel kimlik anlamında belli bocalama ve çatışmalara da uygun bir zemin hazırlamıştır. Tüm bu sancılı geçiş ve değişim süreçlerinin bireysel ve toplumsal 'müzikal yansımaları', söz-müzik-aranjman-icra-sunum-tüketim biçimleri gibi tamamlayıcıları ile yine bu bölge kültürüne özgü renklilikte ve çarpıcılıkta gerçekleşmiştir. Bu kültürel depresyonların, deyim yerinde ise, doğurduğu müzikal türlerden biri de zaman içinde değişik adlarla anıla gelen *turbo folk* türüdür.

Sonraki on yıllar dikkate alındığında, 80'lerde filizlenen ve başlarda *pop-folk* ya da *çalga* gibi adlarla bilinen bu Balkano-pop-folk furyasının, 90'lı ve 2000'li yıllardan günümüze uzanan hızlı yükselişini ısrar ve kararlılıkla sürdürdüğü açıkça görülmektedir. Bu yükseliş grafiğinin, bölgedeki rejim değişiklikleri sonrası ekonomik ve politik 'güç'ün el ve de yön değiştirmesi ile birbiri ardına çoğalan, sonraları da aralarında geniş 'izleyici kitle'sini paylaşıp 'belli bir alanda uzmanlaşan' (aslında tekelleşen) özel TV kanallarına çok şey borçlu olduğu ortadadır. (Fen Tv, BG Folk, TV Planeta, Pioner Tv, TSTV, Tv Gold bu sözüm ona müzik(klip) kanallarından sadece ilk akla gelenlerdir.)

90'lı yıllardan günümüze bölgede pop-kimlik de belli ölçüde değişikliğe uğramış, farklılaşmıştır. Bu yeni pop-kimliğin, gençler arasında çoktandır 'fena halde demode' sayılan eski Batılı kabuğunu kırmış ve açıkça neo-milliyetçilik zırhıyla daha da güçlenmiş hali, özgüvenini parlak tarihi geçmişinin Slavonik görüntüsünden almaktadır. Öteden beri pek çok Büyük Devletin politik oyun alanına dönüştürülmek istenen bölgede, Hristiyanlık, kültürel değerler, asimilasyon, etnisite ve özgürlükler temaları her daim acı ve kanlı popüleritelerini korumuşlardır. Bu nedenle çoğunlukla vatan sevgisi, kahramanlık, adanmışlık, isyan, savaş, ayrılık, kara kader, kara sevda türünden konularıyla halk şarkıları bölge geleneksel müzik kültürünün önemli ve sevilen bir kısmını temsil ede gelmiştir. 80'lerin sonlarında bu halk şarkılarının Batılı bir 'sound' destekli yeni versiyonlarıyla geniş meydanlarda gerçekleşen protesto mitinglerinde yeniden gündeme gelmesi ise yaşanan eşi görülmemiş sosyo-politik ve ekonomik çözüme ve çöküşlere karşı, 'özgürlüğe susamış halkın haklı çıığı' haline dönüşmüş/dönüştürülmüş, böyle lanse edilmiştir.

Bu gibi şartlarda şekillenen ve yıllar geçtikçe pekişen *Balkanik neo-pop-folk* kimlik, toplu isyanın, özgürlük çarpınışlarının, artık sesini dilediğinde duyuran gerçek halkın temsilcisi, duygularının, düşüncelerinin ifadesi sayılmıştır. Zirveye taşınan bu yeni türün ilk örnekleri, sözel, ezgisel, ritmik anlamda her ne kadar 'folklorik' temelli sayılabilirler de aranjman bakımından açıkça (*software* destekli) 'batılı' popüler müzikal türlerin uyarlamaları gibidirler. Günümüzde başta Sırbistan ve Bulgaristan olmak üzere yakın komşu diğer Balkan ülkelerinde de *turbo folk* (yerel kültür kaynaklı belli farklılıklar ya da akımlar göstererek) fenomenal popüleritesini korumaktadır. Bu tür (*turbo folk*, *çalga*, *pop-folk*) ve/veya alt tür ve akımlarının, günümüzde bazı araştırmacılar

tarafından tarih içinde aldıkları adlandırmalardan yola çıkılarak varsayıldığı gibi 'neo-oriental' bir tarzdan çok, bölgeye özgü, unikal yapıda oldukları düşünülmektedir. Bu bağlamda, tür şarkılarını tanımlamak üzere kullanılan *Balkano-Romantik* adlandırması, ilk kez burada önerilmektedir.

Bu adlandırmadaki 'roman'tik' sözcüğü, apostroftan da anlaşıldığı gibi aslında tüm sözcük oyunlarında görmeye alıştığımız, beklenen en az çift anlamı taşımaktadır. Hem bölge Çingenerinin kendileri için uygun gördükleri adı – 'Rom, Roman'ı vurgulamak; hem de bölgede 'gerçek aşkın' - pahalı içkiler, belli casino ve kulüpler, kumar, marka arabalar, mücevher ve kürklerle ama her şeyden öte 'para, çok para' ile ifade edildiği, acınası bir tür grotesk 'Balkan romantizmi'ni simgelemek üzere kullanılmıştır. *Turbo folk* ya da *çalga*, bu Balkano-Roman'tik pop-müzikal ve de her yönüyle kültürel istilanın yaygın türlerindedir. Bu 'şiddetli' bölgesel duygu fırtınasının bünyesinde öteden beri bilinen, sevilen Türk, Yunan, Makedon v.s. kökenli eski/yeni kent şarkılarının yanı sıra, ziyadesiyle Sırp-Roman folkloru temelli örnekler ya da zamanla belli biçimlerde 'Romanlaştırılmış', adeta karma haline gelmiş bölgesel müzik kültüründen belli bir repertuvar da yer almaktadır. Zaman içinde *turbo folk* yalnızca bir müzik türü olmaktan çıkmış, her şeyden öte artık bir varoluş şekli, giyim-kuşam ve davranış tarzı, bir tür yaşam biçimi ya da bunların tümü – fenomenal bir alt kültür haline gelmiştir.

Resim 1. Balkano-Romantika / Balkan Roman'tizmi

Bazılarınca *turbo folk*'un atası olarak gösterilen *çalga*, yakın geçmişte Balkanlara özgü bir çalgı topluluğuna verilen addır da aynı zamanda. Bu ikisini (yani tür ve çalgı topluluğunu) ayırt etmek üzere belki çok kısaca ilk *çalga*'lara (ya da bölgedeki diğer adı ile *çalgiya*) değinmek yerinde olacaktır. *Çalga*, (Türkçe çalgı'dan) Osmanlı İmparatorluğunun özellikle 19.yy. sonları Balkanlardaki kültürel varlığı ile ilişkilendirilen, popüler kent müziği (etnik ya da karma) çalgı topluluklarına bölgede verilen genel addır. Öteden beri karma etno-kültürel unsurlara kucak açmış, bunların yabancı olmayan bölge kent yaşamı ve kültürü tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimlerin de etkisiyle bu dönemde yeniden şekillenmiştir. Bu hızlı değişim içerisinde çeşitli

sosyal etkinlik ve törenlerde kolaylıkla yer edinen çalga'lar, Bulgar, Türk, Yahudi, Ermeni, Roman v.b. hangi etnik gruptan olursa olsun tüm usta çalgıcılara ve elbette giderek artan popülaritelerini daha da arttıracak olan geniş yelpazeden tüm dinleyicilere açıktılar. Repertuvar seçimleri, bu sevilen toplulukların üyelerinin etnik kimlikleri gibi belirgin biçimde eklektik olmakla dikkat çekmektedir. Nota okuyamayan ancak oldukça iyi birer kulağa ve sağlam (Türk, Yunan, Makedon v.b. şarkılarından oluşan) müzikal-kültürel birikime sahip bu müzisyenler için improvisasyon deryası geniştir. Eserler Balkan folklorundan sevilen ve genellikle bir tür pot-pouri biçiminde iç içe geçen örneklerden, İstanbul kökenli kent şarkılarının 'azcık değişen' orijinal uzantılarına, bazen bunların yerel dilde çeviri ve uyarlamalarının halk şarkısı varyantlarından, popüler Avrupa kökenli minyatürlere (valsler, polkalar, mazurkalar, balladlar, tangolar v.s.) kadar değişebilmekte, çeşitlilik gösterebilmektedir. Sınır tanımayan müzikalileri, olağanüstü doğaçlama yeteneklerinin kültürler-üstü ifadesi ile tüm bu kaval, gadulka, tanbura, akordeon, klarinet, (sonraları trompet, trombon) gayda, tıpan (davul) v.s. üstadları, bu karma türün sevilmesi ve yaygınlaşmasında doğal olarak etkili olmuşlardır. Marksist-Leninist sanat estetiği normlarının kültürel yaşamı yeniden yapılandığı dönemde (1944-1989) bu türün (Bulgar kültürünü her bakımdan yozlaştırdığı, Yunanca ve Türkçe ara sözcük ve popüler melodilerle Bulgar aslına yabancılaştırdığı gibi gerekçelerle) yasaklandığı bilinmektedir. Ancak 1980'lerde Hisar Papazı olarak tanınan Dimitir Andonov ve çevresindeki bazı kişilerin ard arda evlerde doldurdukları birtakım albümlerin, kasetlerin karaborsa çoğaltılıp dağıtılması ile 'eski hitlerin' (yenileri ile beraber) tekrar gündeme gelip daha da yaygınlaştıklarını görüyoruz. Özet bir tarihçe denemesine yer vermeye çalışacak olursak, 80'lerin başında ürkek adımlarla, yeni yeni filizlenmeye başlayan bu Balkanlara özgü bu pop-folk mix türün ilk örneklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

Todor Kolev (aktör)

- Kamyon Çarptı
- Kara Deniz
- Yüz Kilo Rakı Veririm, v.b.

Hisarya Papazı

- Kalbini Kime İstersen Ver (Yunanca'dan uyarlama)
- Son Cıgara
- Hazırlamış Kız Serin Meyhane

Mustafa Çavuşef

- Sen Beni Beklemişsin (Sırpça'dan uyarlama)

Çoğunluğa göre ise gerçek çalga örneklerinden belki de en hakikisi 1988'lerde yeniden gündeme gelen 1944 öncesinin hitlerinden biri;

Andon Sibeve

1990 -1995

- Taşlar Düşüyor/Kaminite Padat (Roman/Çingene şarkısı)

1996-2000

- Radka Piratka (Korsan Radka)
- Tigre Tigre (Kaplanım, Kaplanım)
- Piramitler, Firavunlar

- Beni Rahat Bırakın
- Levaları Mark Alayım
- Burgas Gari'nda
- Beyaz Mercedes

2000-2009

- Yüz Mercedes
- Bir Kırmızı Renkli Ferrari
- Milyonlara Kanun İşlemez
- 4-4-2 (Fransa'daki Dünya Futbol Şampiyonası için: BG Dünya Dördüncüsü)
- Money, money
- Avcıyım, balıkçıyım
- Eski Yaralar
- Evet, evet, evet
- Ateşli Kız

Resim 2. Azis Konserinden

Bulgar pop-folkunun zirveye oturduğu yıllar... Çoğalan yapımcı firmalar, özel TV kanalları, daha da çok, daha da yeni şarkıcılar, daha da bayağı, vulgar sözler, daha da sığ ezgisel-eşliksele yapı, daha da açık-saçık klipler, uç cinsellik örnekleri, yapay sansasyonlar, AB'de serbest dolaşımın tetiklediği narko-trafikantlar (uyuşturucu kuryeliği) ve fuhuş turizmi, çok yönlü kültürel erozyonun baş gösterdiği dönem: GSM, Neden Öyle Be Mime (Mima – kız adı), 100 Kurşun, Şengen (Schengen Visa), Gümrükçü, v.b. Bu denli geniş bir popülariteye ulaşmış olmasının yanı sıra, BBC'nin geçtiğimiz yaz (2009) Sırbistan'da yürüttüğü bir araştırmanın sonuçlarına göre: çalga, pop-folk, etno-pop, retro-çalga, neofolk, turbo folk adları ile bilinen, müzikal fraz ve dans ritimlerinin tekrarı ile karakterize edilen ve de oyun biçiminin köçek (kyuçek) olarak tanımlandığı bu yaygın türün aslında 'seveni kadar nefret edeni' de bulunmaktadır. (Kuşkusuz bu nefretin ya da en yumuşak ifadeyle yadırgamanın pek çok nedeninin olabileceği açıktır, ancak bu noktada

dikkat çeken ve kanımca büyük ölçüde reddedilmelerinin de temelinde yer alan sebeplerden birini sizlerle paylaşmak isterim. Çelişkiye bakın –geçmişin Slavonik neo-milliyetçi pop-kimliğinin olmazsa olmaz şarkıları, nasıl olduğu bilinmez, giderek (özellikle ezgi-aranjman-oyun boyutunda) daha Doğulu, hatta belirgin bir Roman/Arabik hal almaya başlamıştır. Araştırma süresince gerçekleştirilen görüşmelerde, kültürel kimliğine, tarihten koruyup getirdiği belli değerlere sahip çıkan, Hristiyan ya da Müslüman, (ve ne yazık ki sayısı giderek azalan) eğitilmiş, bilinçli Balkanlı için bu tarz ‘ne olduğu belirsiz’, ‘az ondan az bundan’ şarkıların pek bir anlam ifade etmedikleri gibi, ‘rezilliğin ta kendisi’ sayıldıkları, dolayısıyla da beğenilmedikleri ifade edilmiştir.)

Başlarda Balkanik underground akımlardan biri olarak gelişen ve resmi makamlarca pek de ciddiye alınmayan neo-folk’un, sonraki yıllarda turbo folk’a temel hazırlayan *çalga*’yı yeniden gündeme getirdiği varsayılmaktadır. Bu arada, turbo folk deyimini bu müziğe ilk yakıştıranlardan, kendisi de bir Sırp Çingenesi olan ‘şair, şarkı sözü yazarı ve medya manipülatörü’ Rambo Amadeus’tur, bu deyim bir tür hızlı *pop-folk* tarzındaki kendi bestelerini tanımlamak üzere ortaya atmıştır. Deyim sonraları benzer yapıdaki parçaları kapsar biçimde yaygınlaşmış ve kabul görmüştür. Eski Yugoslavya’nın Sırbistan, Bosna-Hersek ve Karadağ bölge merkezlerinde 80’lerin başlarında *çalga*’nın atası *neo-folk* olarak filizlenen bu sözde gayri resmi şarkılar, dönemin başkanı, ünlü Bosna kasabı Milošević ve yakın çevresinin tüm bölgeye yaydığı aşırı milliyetçi Pan-Sırbist eğilimlere (yüksek beğenileri doğrultusunda) oldukça uygun bir zemin hazırlamıştır. Yalnız eski Yugoslavya’nın değil, aynı zamanda komşu Bulgaristan’ın da, 93 Harbi sonrası bir türlü dinmek bilmeyen bu nazist rüzgarlardan ciddi biçimde etkilendiğini biliyoruz. Asırlardır bu ülkede varlıklarını sürdüren Müslüman ve Türklere yıllardır üstü kapalı uygulanan aşağılayıcı ve insanlık dışı asimilasyon politikaları sonucu yaşanan ‘zorunlu göçler’ neticesinde, hangi azınlık ve dinden olursa olsun tüm bölge halkının içine düştüğü çok yönlü ekonomik ve politik çıkmaz gecikmeden acı meyvelerini vermiştir. Bu dramatik ekonomik ve kültürel çöküşten nemalanan pek çok ‘uyanık ticaret erbabı’ türemiştir. Yeni yetme uyuşturucu baronları, kenar mahalle-disko-gece kulübü-kumarhane-devlet işleri mafyası-ikinci el inşaat malzemeleri, hileli et ürünleri, her türlü gıda ve tezgah altı içki ama belki de en çok-ev imalatı kaçak erik rakısı-sektörünü ellerinde tutan karaborsa fırsatçıların, elbette henüz bütün bunlardan olmayıp en kısa zamanda aralarına katılmayı düşleyenlerin müziğidir *çalga*. Başka bir deyişle, dönemin başarılı girişimcilerinin, yıldızı parlayan neo-zengin ‘biznesmen’lerinin, her türlü ‘özgürlüğe susamış, düne kadar ezilen emekçi halk’ın kedisini ifade etme arayışlarının resmileşen bir yansımasıdır artık.

Çalga ve sonraki yıllarda gelişecek olan türevleri, yukarıdaki kesimlerden ‘ileri’ kişilerin, belli mekanlarda, belli biçimlerde, duygu, düşünce ve her şeyden öte banknotlar olarak gözle görülen ekonomik güçlerini ifade etme, daha doğrusu kelimenin tam anlamıyla ortaya serme aracı, yukarıda bazı özelliklerine değinilen pop-kimliklerinin müzikal ifadesi olmuştur. Her müzik akımının, çeşitli faktörlerin etkisi ile geçirmekte olduğu doğal değişim eşiklerini başarı ile (özüne sadık kalarak) atlatan bu (pek çok bakımdan) Balkano-Roman’ik temelli tür, söz yazarı-besteci-icracı-mekan-basılı ve görsel-işitsel m(afya)yedyat patronlarına kadar uzanan geniş bir endüstri ağına hükmetmekte ve yine kendileri tarafından şekillendirilip meydana getirilmektedir.

Günümüz çalga ya da daha popüler adlandırma ile *turbo-folk* starlarına baktığımızda, ilk pop-folk idollerinden olan Bosnalı efsane Lepa Brena (gerçek adı Fahreta Yahic), ağızdan ağza yayılan hit’leri ve yok satan kasetleri ile sınırların dışına taşan muazzam bir üne sahip olmuştur.

Ardından tartışmasız-skandallar kraliçesi Ceca (Svetlana Velickovic) ve tüm o sansasyonel yaşamı gelmektedir: bazılarına göre banka soyguncusu, yer altı suç baronu ve kendi 'dazlak' özel kuvvetleri 'Kaplanlar'ın koyu neo-nazi lideri, onbinlerce Hırvat ve Boşnağın katili, diğerlerine göre ise vatansever bir halk kahramanı sayılan- (Arkan) Zeljiko Rajnatovich ile dillere destan evliliğinden -azmettiricilik ve uyuşturucudan hapis cezasına, cesur giyim tarzından, mücevher ve kürklerinin sayısız oluşuna v.b. gibi sarı sayfaların çok sevdiği gerçeklerle hayranlarını mutlu etmektedir. İzlerinden giden (Sırp, Makedon, Arnavut, Hırvat, Boşnak, Bulgar ve özellikle de Balkan Romanı asıllı) kadın, erkek, transeksüel daha nice çalga ve turbo folk yıldızının ulaşılmaz kariyerleri halen her gün medyada yankı bulmaktadır. "Dün evinde çamaşır yıkarken bugün o bir prenses", "Çekingen Çingene gençten - Çalga'nın Kralına: Toni Storaro / Tunçer" türünden (ve de çok daha yaratıcı) manşetlere, özel/devlet TV kanallarının en seçkin konukları arasında olmak, ekranlar, konserler ve belli bir firmanın yıldızlarını kapsayan geniş çaplı turneler eklendiğinde, Balkanların yeni *turbo-folk* idolü olmak işten bile değil. Olabildiğine *kitsch* (kiç), kışkırtıcı hatta absürd bir giyim ve makyaj tarzı ile bütün bunları pekiştirmek ve geniş kitlelerce kabul (ya da red) edilmek işin doğasında olan en önemli tamamlayıcılardan sayılmaktadır.

**Resim 3. Andrea'nın Albüm tanıtım çekimlerinden bir kare.
(Soldan Sağa: Azis, Andrea, Azis'in Partneri)**

Bu yazının hazırlanması sürecinde, taranan süreli, süresiz yayın bir yana, pek çok şarkı-söz-müzik-klip örnekleri taşıdıkları açık ya da örtülü mesajlar açısından incelenmiş olmakla birlikte, ne yazık ki zaman yetersizliği açısından burada analizlerine istenilen ölçüde yer verilememiştir. Yine de genel izlenim edindirmek üzere çalga ya da *turbo folk* şarkıcılarını birer prototip olarak ele almak gerekirse, aralarında pek çoğunun büyük (silikonlu) bir büst ve dudaklara, sarı (olmadı ateşli kızıl/kuzguni siyah) uzun saçlara, olabildiğine yokmuş gibi duran (*kitsch*) kostümlere, platform ayakkabı ya da dizüstü çizmelere, elbette son model araba, villa, yat v.s. olmazsa olmazlara sahip olan ya da en azından sahipmiş izlenimi yaratabilen bayan şarkıcılar oldukları söylenebilir. Elbette bunların yanı sıra, iyi bilinen 'imaj her şeydir' ilkesinden hareketle, ya *gay* olan ya da *gay*'miş gibi hareket edebilen, tepeden tırnağa yürüyen felaket şarkıcıların yanı sıra (ne kadar

sıkıcı olursa olsun), yabancıların düz (*straight*) olarak tanımladıkları sıradan erkek şarkıcılar da bulunabilmektedir. Aşağıda türün bazı ünlü şarkıcılarına alfabetik sıra ile yer verilmektedir.

Bulgaristan: Alisiya, Vasil Boyanov-Azis, İvana, Galena, Gloria, Gergana, Dimiti Andonov (Hisarya Papazı), Desi Slava, Emanuela, Emilia, İvena, Kamelia, Kondyo, Kotseto, Maria, Milko, Ekstra Nina, Orhan Murad, Preslava, Rado Şişarkata (Kozalak), Rayna, Saşka, Saşo Roman, Sofi, tatyana, Andrea, Teodora, Toni, Tunçer Ali-Toni Storaro, Tsvetelina v.s.

Srbistan: Dragan Koiç- Keba, Dragana Mirkoviç, Jelko Yoksimoviç, İndira Radiç, Lepa Brena, Marta Saviç, Mile Kitiç, Miroslav İliç, Sinan Sakiç, Suzana Yovanoviç, Tsetsa Velikoviç-Rajnyatoviç (Ceca), Şaban Şaoliç v.s.

Şarkı içerikleri

Türün ünlü şarkılarına ve bu bağlamda aralarında bazıları söz-müzik yazarı da olan şarkıcılarına kısa da olsa daha yakından bakacak olursak, ilk göze hatta kulağa çarpan sözler materyaldir diyebiliriz. *Çalga* şarkılarının sözleri ne kadar anlamsız duyulursa duyulsun, bazı çevrelerce (doğal olarak) ne kadar basit, sığ hatta vulgar olarak tanımlanırsa tanımlansın, türün fanları tarafından tutkuyla söylenmekte, şarkı ortaya çıkar çıkmaz ezberlenmekte ve pop müziğin sarsılmaz kuralına göre - hit haline gelir gelmez, yerine yenisinin geçtiğini bile fark etmeden aynı hız ve tutkuya unutulup gitmektedir. Yıldız mı indireyim sana, deniz kumu mu sayayım; Kalbini kime istersen ver – bana zehirli şarabı bırak; Cıgara v.s. gibi Hisarya Papazı'nın sevdiği parçalardan sonra, Köy hamamı – büyük keyif; Korsan Radka; Şop Salatası; Bay İvan; Muhtar, Muhtar; Tarikatlar v.b. *çalga* hit'leri ile piyasaya nispeten usturuplu bir giriş yapan tür, bunların ardından sıralanan şarkıların, hem bayağı sözleri hem de TV'de her yaşta izleyiciye açık yayınlanan skandal klipleri ile alt düzey erotik yapımlara meydan okur hale gelmiştir. Bir dönem bilinen sebze-meyve imgelerine fena halde takılan çalga yaratıcıları, domates-biberden tutun karpuz-kavun-muza kadar geniş bir alanda açık cinsel mesajlar yüklü belli sözüm ona hitlere imza atmaktalar (Ahududu kokusu, Karpuz Dilimleri, O Kırmızı Domatesler, Ah muzum, Oh muzum vb.). Burada onların sözlerine yer vermektense, yukarıda önerilen bir tanımı destekler nitelikte sözleri ile dikkat çeken bir başka (ancak türünde tek olmayan, örn. 1997 hitlerinden: Beyaz Mercedes; 100 Mercedes; Kırmızı Renkli bir Ferrari; Hesabı Ödemiş Olsaydın) şarkının sözlerine yer vermek ve günümüz Balkan romantizminin yukarıda da sözü edilen değerlerinden bazılarını daha net bir örnekle değinmek yerinde olacaktır diye düşünüyorum. (Seslendiren Boyka Dangova, Şarkı: Şepot na Pari / Para Fısıltısı, <http://vbox7.com/play:74c71fa4>; Bulgarca'dan çev. Sibel Paşaoğlu)

Aliver bana tatlım gerçek bir kürk palto,
Altın gerdanlık ve bir de Pegeot,
Sonra tatile beni Hawaii'ye yolla,
Gelmene gerek yok, sana sadık kalacağım.
Hayır, gül istemiyorum, onların dikenleri var.
İstemezsin tatlım sende canım acısın.
O gülleri bana para olarak ver.
Hayır, aşk sözleri fısıldama bana,
En sevdiğim tatlım para fısıltısıdır.
Bir öpücük ver'icem sana ama sakın şımarma.
En sevdiğim tatlım para fısıltısıdır, para hisirtisidir.”

Anlaşıldığı üzere para varsa aşk da, öpücükler de doğru orantılı ölçüde vardır.

Klipler

Şarkı kliplerini genelleyecek olursak, bunlarda kadın ögesi ve cinselliğin yoğun ve hatta rahatsızlık verici derecede uç örnekler eşliğinde yer edildiğini, fon olarak çoğunlukla havuzlu-villalı-jeepli-bodyguardlı-süper lüks-kitsch bir mekanda, kendilerine çoğunlukla giyimlerinden çok çıplaklıklarıyla dikkat çeken kadın-erkek-gay-iş adamı-nazi subayı-serseri delikanlı v.s. rol modellerin eşlik ettiğini, her türden cinsel objelerin açıkça kullanıldığı ve yine seks-uyuşturucu ağırlıklı açık/örtülü mesajların yer verildiği, çok da anlamlı olmayan saçma-sapan şarkı sözlerini ve pek özelliği olmayan şarkıcı seslerini, hiç olmazsa görsel anlamda daha akılda kalıcı kılabilmek çabasıyla, alt düzeyde erotik yapım teaser'larına dönüştüklerini söyleyebiliriz. İyi bilindiği gibi: "cinsellik her zaman satar".

Resim 4. Galena'nın Albüm Kapaklarından...

Türkiye'deki herhangi bir müzik türü ile karşılaştırmak ve de mutlaka belli benzerlikler aramak gerekirse, bazı araştırmacıların önerdiği gibi Geleneksel Türk Sanat Müziği ya da 19.yy. İstanbul Kent Şarkılarından hatta belki ilk akla gelen 80'lerin Türkçe Sözlü Hafif Müzik aranjmanları ve ya Arabesk örneklerden çok, özellikle son yıllarda pop-müzik kanallarından aşına olunan (kendisi de bir Roman olup son sahne imajıyla Azis'i fena halde andıran) Tarık Mengüç ve hiti Şakşuka, ayrıca 35 Derece, Çadır, Kelle, Lakerda v.b.; Ebru Polat ve İnanamıyorum, Şerefsiz, Seni Aldattım, Çetin Ceviz v.b; Firdevs ve Hey heylerim; Eymen ve Bu Gece; Özlem Kosova - İhanetin Bedeli; Hakan Duman - Keyfine Bak v.b. gibi örnekleri hatırlatmak yerinde olacaktır. Bunlar ve *Balkanik turbo folk* arasında gözlenen çok yönlü benzerliklerle birlikte yine son on yılda bölgesel popüleritelerinin yanında bazı TV kanallarının özel programları ile giderek ülke çapında yaygınlaşan bir başka ekole, *Angaralılar*'a da bakmak gerekir.

Başta Ankara varoşlarında filizlenen, sonra da Gölbaşı, Çubuk pavyon ve gazinolarında zirveye oturan bu popüler müzik ve eğlence türleri, geleneksel Ankara Misketi'nin her şeyiyle özüne yabancılaşmış bir varyantı gibidir adeta. Genellikle Batı Karadeniz ve İç Anadolu'nun bazı bölgelerinde görülen, geleneksel üç etek giymiş ve ellerinde zillerle raks eden erkek köçeklerin

eşlik ettiği bu eğlenceler son yıllarda belirgin bir değişim geçirmiş, öyle ya -çağa ayak uydurmuştur. Artık frapan derinlikte dekolte, süper rüküş miniler, deri çizme ya da stiletolar içerisinde, sarı/siyah saçları bellerine kadar uzanan genç kızların tuhaf 'kıvrak' oyunlarıyla hareket kattıkları, tekdüze ritmik yapısına, boğuk elektro-bağlama ve 'Tarkan zilleri' eşlik etmektedir. (Angaralı Turgut Yakalarsam Tık Tık, Elini Cebine Sok Çıkar, Karakız, Kaymak Lazım; Ankaralı Namık Arabada 5 evde 15; Ankaralı Ayşe Tiki Tak Tak, Fasülye, Koçum Benim; Ankaralı Yasemin Şapur Şupur, Şoför Abi vb. bu türe ait isim ve şarkı örneklerinden yalnızca bazılarıdır.)

Balkan *çalgası/turbo folk*'u ve yukarıda kısaca sözü edilen Angaralı ekol arasında, şarkıcıların dış görünüş ve genel imajlarından kılık-kıyafet seçimlerine, açık-saçık, hatta vulgar şarkı sözlerinden, ezgisel-ritmik yapı benzerliği ve eşliğin tek düzelğine, aşırı cinsellik yüklü klip'lerin yanında giderek geri kalan her şeyin önemsizleşmesine kadar pek çok benzerlik bulunabildiği ortadadır. Bununla birlikte bilimsel bir takım karşılaştırmaların daha net ve doğru yapılabilmesi ancak derinlemesine incelemeler sonrasında mümkün olacaktır.

Bizden belli bir türe benzesin benzemesin, Balkanların müzikal fenomeni haline gelen ve bazılarıncı 'savaşın müziği' olarak görülen *turbo folk*, neo-pop-folk ya da *çalgı* adı ile anılan bu pop-akımın temelinde, çevre müzik kültürleri etkisinin yanı sıra, ezgi-ritm-çalgı-düzenleme-oyun/dans gibi tamamlayıcıları ile açıkça seçilebilen karakteristik bir Balkano-Roman'tik katman yer almaktadır. Bünyesinde Balkanik ezgilerin yanı sıra Arap, Yunan, Sırp, Romen ve Türk müziği etkileri de barındıran, ancak tüm bunları kendi 'Roman' müziko-kültürel süzgecinden geçirerek harmanlayan, özgün yöntemleriyle yıllarca karıştırıp-birleştiren, eritip-yeni bir kalıpta yeniden var eden bu *Balkano-Roman'tik* öz bölgeye has niteliktedir. Son yıllarda kültürel emperyalizmin en kolay hedefleri arasında olan gençlik kültürünün çeşitli biçimlerde var ettiği bazı yaygın pop-müzik akımlarının Balkan versiyonu olmaya aday pek çok turbo-folk şarkı örneklerinde disko'dan başka rap, hip-hop ve özellikle club ve house efektler açıkça seçilebilmektedir.

Bölgede halen eskisi kadar hızlı olmasa da belli bir değişim süreci içinde bulunan politik, sosyo-kültürel ve ekonomik iklim, başlangıcını tetiklediği bu her yönüyle Balkanlara özgü ilginç müzik türünün geleceğini de şekillendirecek gibi görünmektedir. Kültürel çözülmenin toplumun her katmanını az/çok etkisi altına aldığı günümüzde, yerleşik bir takım toplumsal norm ve değer yargılarının sarsılarak yerle bir oldukları görülebilmektedir. Abartılı derecede uç cinsellik örneklerinin yer aldığı, çıplaklığın, kadın-erkek vücutlarının, banknot-ıçki-uyuşturucu-sokak mafyası ve her türlü şiddetin adeta meta'laştırıldığı şarkı klip'lerinin günün her saatinde herkese açık biçimde TV'de yayınlanıyor olması düşündürücü bulunmuştur. Benzer bir tutumun sorumsuzca sürdürülmesi, belli devlet denetim mekanizmaları ile önüne geçilememesi (hatta belli platformlarda bu gibi türlerin oluşum-gelişiminin doğrudan ya da dolaylı 'sorumlusu' olarak Osmanlı Türk kültürü ve bölgedeki 'kalıntıları'nın amaçlı olarak gösterilmeye devam edilmesi) halinde, özellikle önümüzdeki süreçte kültürel yozlaşma ve toplumsal çözümler gibi Balkanlar için vahim sonuçları olabilecek bir takım ciddi depresyonlarla karşılaşılabilmesi düşünülmektedir.

Ek bilgi:

- 1) *İstanbul Kültür Başkenti 2010 Projesi çerçevesinde Bulgaristan'dan, Bulgar kültürünün temsil etmek ve iki ülke arasında müzikal-kültürel anlamda var olan ilişkilere, alış-verişlere dikkat çekmek üzere ne Bulgar halk müziği (kent müziği) üstadları, ne de Bulgar halk*

oyunları grupları davet edilmiştir. Gelirler ya da gelmezler bilinmez ancak davet edilenler - bazı çalga/pop-folk şarkıcılarıdır. (Bkz. “Çalga İnterneysını”, Praven Svyat Dergisi, Mayıs 2009, s.142-145, Bulgarca.)

- 2) Ünü tüm dünyadan ülkemize kadar “taşan” Goran Bregovich ve müzik kariyerine adım attığı “Bijelo Dugme” orkestrasının repertuarında da Osmanlı kent müziği ve belli bir kısmı bu müzik kültüründen etkilenerek oluşmuş Boşnak şarkıyaları örneklerinin yanı sıra çeşitli güncel şarkıların rock aranjmanlarının yer aldığı bilinmektedir. Sonraki yıllarda yaptığı “bestelerin” de aslında bölgede öteden beri var olan, belli toplantı, tören ve kutlamalarda (Düğün-Sabor-Cenaze) icra edilen, sevilen bazı kent/halk şarkılarının aranjmanları oldukları bilinmelidir.

Referanslar

- Ivanova, Ivayla. 2005. “Hisarskiyat Pop” <<http://www.blitz.bg/article/611>>
- Bozhinov, Krassimir. 2008. “İma Li Myasto Chalgata v Kulturata Ni” <http://teacher.bg/cs/blogs/kr_bozhinov/archive/2008/04/02/11503.aspx>
- Glarusa, 2009. “Eto Zashto Chalgata e Prostotiya” <<http://www.teenproblem.net/s/15895.html>>
- İvanov, İvan. 2007. “Chalgata i Natsionalnata Muzika na Bilgarite” <<http://imadrugpat.org/chalga.htm>>
- FAC. 2010. “Chalgata-Bilgarskiyat Gangsterski Rap” <<http://www.dwworld.de/dw/article/0,,5559391,00.html>>
- Rumenov, Kalin. 2008. “Chalga Vulvi za Razplod” <<http://my.opera.com/bboorrrmm/blog/2010/01/02/2>>
- Petrova Anelia. 2010. “Cjalgata kato Natsionalna Harakteristika” <<http://www.bulgaria21.net/chicago/outside-view/411-chalga-bulgaria-press>>
- Todorova Violeta. 2010. “Turbo-folka/Chalgata – Bilnuvane na Piyana Kobila” <http://www.narodnodelo.bg/news.php?news=33965&arh_broy=08.09.2010>
- Bognar Srebrina. “Chalga Popfolk – Forget Yourself In Our Rythm /Zabravi Sebe si v Nashiyat Ritm” <<http://www.cafebabel.co.uk/article/19977/chalga-folkpop-forget-yourself-in-our-rhythm.html>>
- Higginbotham, Adam. 2004. “The Beauty and the Beast” <<http://www.guardian.co.uk/theobserver/2004/jan/04/features.magazine67>>